

Published twice weekly except Christmas issue — Helmaris
Rudzītis, Publisher — Editorial and Business Office 7307, —
3rd Ave. Brooklyn, N. Y., 11209 USA. Phone TE 6-8382, Canadian
Office: 444 Walsley Ave. N. Montreal 264, P. Quebec, Phone 488
447. Subscr. Rates USA, Canada and elsewhere: 3 months
\$6.00, 6 months — \$11.50, 1 year — \$22.00. Advert. Rates:
1 column (1 1/4" by 1") \$2.00, 1 column 2 1/4" by 1" \$3.00,
1 column (2 1/4" by 1"), choice location \$3.60.

Vol. XXIII Nr. 2 (2147), Wednesday, January 6, 1971.

Second Class Postage Paid at Brooklyn, N. Y.

Trešdien, 1971. g. 6. janvārī

3

Senvēstures drāmas atblāzma

KĀPĒC NOTIKA SENO AUSTRUMU UN DIENVIDU BALTU PĀRTAUTOŠANĀS?

Vēstures rakstīšanā ir lielas iespējas to locīt un formēt pēc pašu veidotāju katreizējiem ieskatiem, dažkārt citus faktus galīgi noklusējot, citus atkal izceļot un pa paša gaumei skaidrojot. Arhαιoloģijā, ja vien nēnotiek ļaunprātīga atradumu noslēpšana, dažādiem subjektīviem vai arī kādu dogmatisku sistēmu uzspiestiem spriedumiem turpretī daudz mazāka iespēja izšķobīt reālo ainu, ciktāl tā katreizējā šīs zinātnes attīstības posmā paguvusi izveidoties. Šo apstākļu dēļ arī latviešu, igauņu, lietuviešu, mordvīnu, krievu, baltkrievu u.c. arhαιologu pēdējo gadu desmitu pētījumi jāvērtē par ļoti nozīmīgiem piensumiem arī baltu zemju tālās pagātnes patieso dzīves apstākļu noskaidrošanā.

Viens no jautājumiem, kas dažkārt skarts arī presē, ir problēma, kas īsti par lemesliem bijuši tam, ka mums radniecīgie austrumu un dienvidu balti, kas apdzīvoja ļoti plašu teritoriju tagadējo baltkrievu, krievu un ukraiņu zemēs, aizgāja bojā, kā tautas vai ciltis galīgi izzudami, viņu vietās ievēroties un nostiprinoties slavieši.

Diskusijā par šī procesa cēloņiem un norisi bez arhαιoloģijas sasniegumiem liela nozīme arī visjaunākā laika antropologu, vietvārdu pētnieku un valodnieku pētījumu rezultātiem. Kā viens no visjaunākajiem darbiem, kur mēģināts saskaņot šo dažādo zinātnes disciplīnu atziņas par slavu un baltu atzvēsturi, jāmin nesen publicētā krievu zinātnieka V. Sedova grāmata /Zinātņu akadēmijas izdevumā, Maskavā 1970.g./. Autora nolūks ir bijis iztirzāt baltkrievu nācīgas tapšanas vēsturi /tituls tulkojumā: Dņepras augšgala un Piedaugavas apgabalu slavi/, bet pati aplūkojamā viela spiedusi viņu ļoti daudzās vietās un dažādos aspektos pieskarties arī seno baltu likteņiem.

Jau agrāk bija uzskats, ka slavi /krievu, baltkrievu un ukraiņu senči/ baltu zemēs sākuši iespieties sākot ar 6. gadsimtu un nākdami uz ziemeļiem no dienvidiem. Visjaunākie pētījumi to apstiprina, bet V. Sedovs rauga pierādīt vēl ko citu — ka kriviči ciltis, kas vēlāk dzīvo ap Polocku, Novgorodu un tālāk uz ziemeļiem, nav visatnākusi pa minēto dienvidu ceļu gar Dņepras upi un tās pietiekām, bet gan no rietumiem. Kriviči arī izeļsmes ziņā bijuši no pavisam citas /rietumu/ slavu grupas nekā pārējās senkrievu ciltis, būdami kādas tā dēvētās venedu grupas atzarojums. Mūsu problematikā sava nozīme ir apstāk-

lim, ka šie kriviči baltu zemēs ienākuši caur prūšu, jatvingu un, jādāmā, arī lietuviešu zemēm. V. Sedovs pat pieļauj domu, ka savā migrācijā viņi var būt aizrāvuši sev līdz kādu daļu jatvingu. Vai ar to būtu izskaidrojama vēsturē pieminēto galindu /krieviski: goljadu/ atrašanās tālu Krievijā, par to būtu vajadzīgi vēl citi pētījumi.

V. Sedova uzskats, ņemot vērā tā dažādos pamatojumus, šķiet visai ticams. Kriviči, atnākdami no rietumiem, tāpat būtu iespiezušies pašā seno baltu zemju viducī, pie tam ziemeļu virzienā sasniegdami somugru tautu zemes un pat spiezdamiēs tālāk iekšā tanīs — virzienā uz Peipsi un Ilmeņa ezeru, pārdalījuši baltu zemju areālu divās daļās. Ar to radīts šķērslis kaut kādu liela apjoma baltu tautu resp. cilšu politisku vienību tapšanai.

Kā tas tagad ļoti pārredzams pēc arhαιoloģisko pētījumu rezultātiem, citas slavu ciltis, tagadējo krievu senči, pakāpeniski virzījušies uz ziemeļiem gar Dņepru un tās pietiekām /Desnu, Sožu, Berezīnu u.c./. Ar to senbaltu dzīves telpa tika vēl vairāk saskaldīta. Jaunākie pētījumi bez tam vēl rāda, ka kriviči, ap 6. un 7. gadsimtu nokļuvuši Polockas, Pliškavas un Valdaja apvidos, pēc kāda ne visai ilga laika — 7. un 8. gadsimtā, ievadījuši jaunu ekspansiju, šoreiz dienvidu virzienā, iespiezdamiēs baltu zemēs starp Daņgavas un Dņepras augštecēm. Ar to baltu vienība bija vēl vairāk sadrupināta, svešu tautu masām apņemot viņu jau stipri sarkukušos apgabalus.

Baltu pārtautošanas procesā sava nozīme būs bijusi vēl vairākiem ciltiem apstākļiem. Kā liecina jaunākā laika vietvārdu pētījumi, balti savā vistālākajā dienvidu galā — austrumos no Čerņigovas, novados abpus Seimas upei, nav dzīvojuši vienlaidus masām: blakus šiem dienvidbaltiem tur mājājuši arī irāņu tautu piederīgie, jādāmā, skiti un sarmāti. Slavieši spiežoties Krievijas plašumos arī uz austrumiem, dienvidbalti tika atskaldīti no tiem radiem, kas dzīvoja tālāk ziemeļos, un jau minētajos apstākļos nespēja atturēties pretī denacionālīzācijas spiedienam.

Uz līdzīgiem apstākļiem otrā baltu zemju stūrī — apvidos pie Volgas, ziemeļos no Maskavas, norāda V. Sedovs kādā citā sava darba daļā. Baltu vietvārdi sastopami tur vēl apgabalos, kur tagad Izrakts Maskavas un Volgas kanāls, bet šo austrumbaltu pēdas uzējamas arī vēl tālāk uz austrumiem. Tās bija zemes, kur vislielākais iedzīvotāju daudzums bija somugri. Nelielās baltu vienības, kā var spriest, drīz vien iekusa apkārtējās tautās. Vai baltu tautu noturības vājināšanā kāda nozīme būtu bijusi arī savstarpējiem kariem un migrācijām, par to vēl pārāk maz materiāla. Arhαιologu pētījumi liecina, ka seno austrumbaltu dzīves veidā kaut kādas pārmaiņas norisinājušās ārkārtīgi lēni, viņi daudzus gadsimtus dzīvojuši nelielās sabiedrībās, kā spriežams, ar pat-

ma
ts eļļa

ais šampanietis

UN RICHARDSONS VIESOJAS ŅUJORKĀ

ijorkā vie-
teātris ar
as" /"Ho-
ajās lomās
es "dižcil-
s un Ralfs
lāmai, kas
autoru, iz-
lielo aktie-

kauties ar mani?" Tātad berze paaudžu starpā it kā pastāv arī šeit.

Jaunekļa izaicinājums un pārējo nevarīgais sašutums par aiznestajiem krēsliem sagādā vienīgo, daudz maz sasprindzināto mirkli visā lugā. Bet arī tas ir īss un bez tālākām sekām: vecie kauties negrib un ātri samieriņās ar radītajām neērtībām. Luga turpinās tādā pašā garā kā sākusies — ar gausu, fragmentāru tērēšanu, ko varētu pārtraukt un atsākt, īsināt vai pagarināt kurā katrā brīdī bez ievērojamām pārmaiņām lugas uzbūvē. Patiesībā, par jebkādu uzbūvi šai gadījumā pat grūti runāt. Veiklī atdarinādams Harolda Pintera stīlu teksta veidojumā, Storejs tomēr nespēj panākt to lēno, bet nemītīgo kāpinājumu un smalko intriģas režģījumu, ar ko viņa kolēģa gluži nemanot paņēms skatītāju savā varā. Arī Samuels Bekets un citi absurdisti, kaut sen atmetuši noteiktas drāmaturgijas likumības, rūpējas par skatītāja uzmanības saistīšanu. Storejs, turpretim, garlaiko. Tas izjūtams jo īpaši reizēs, kad uz skatuves nav Gilguda un Ričardsona.

Nepārprotami, izrāde pieder abiem meistariem. Viņu tēlojums ir tīrs un sīki pārdomāts, saspēle precīza un bagātīgi niansēta, dialogs izslīpēts līdz virtuozitātei. Var tikai apbrīnot, cik daudz krāsu un satura iegūst necilī, viņu sarunās bieži atkārtotie izteicieni: "Ak, jā!", "Taču nē!", "Cik neparasti!", "Tiešām?", "Ak, vai!", u.t.t. Raksturi viens otru papildina. Gilguda Harijs ir atturīgs un sevi ierāvis, Ričardsona Džeks — sirsnīgs, atklāts, runātīgs. Abu šķietamo sadarbību tomēr caurstrāvo skumja recenzija, ka nekam, ieskaitot draudzību, vairs nav īstas nozīmes, jo "ceļš uz mājām" jau pietuvojies pēdējam etapam.

Blakus lomas veic rūdīti angļu skatuves spēki Dendija Nikolsa, Mona Vošborne un Grēms Vestsons, taču premjēru sniegums viņus pamatīgi apēno. Režisā Lindseis Andersons kas sa-

MAKSLA UN MAKSĻNIEKI

HILDA PRINCE, ANCE ROZĪTE, KĀRLIS ĢERMANIS, JĀNIS LEJIŅŠ un VALFRĪDS STREĪPS ierunājuši Raiņa un Aspazijas darbus ALA KB izdotās sērijas "Saule, saule, zeme, zeme" 3. skaņu platē, kas pašreiz atrodas sagatavošanā.

MĀRTIŅŠ KRISTIANS-VANAGS ar austrāliešu ansambli "New Seekers" viesojoties ASV, iedziedājis vairākas populāras dziesmas pazīstamajai Andija Viljemsas televīzijas programmai, ko NBC noraidīs 9.janvāra vakarā.

plānā, kāpnes ar apdrupušu balustrādi un tukšs karoga masts rada videi piemērotu, nospiedīgu un drāmu noskaņu.

Ar tādu no izrādes šķiras arī skatītājs. Ir pazīstams anekdots par labu aktieri, kurš prot piešķirt skatuviskas vērtības pat telefona grāmatas lasījumam. Tā arī Gilguds un Ričardsons šoreiz spoži pastāvējuši, par spīti bālajai vielai. Bet turpat jādāmā arīdzan par Zentas Mauriņas atziņu: "Šampa-

plakšņu. Jēru smiegunis viņš pamatīgi apeno-
avrūp. Viņš Režisē Lindsejs Andersons, kas sa-
, t.i., lielu darbojies ar autoru Storeju arī agrā-
"pastāvo- kos iestudējumos. Režija visumā at-
ma trūcī- bilst lugai: tā ir statiska un mono-
tas uz otru. tona, bez sevišķas izdomas.
pulciņu ie- Askētisku dekorāciju devuši Džoseli-
ai negribat ne Herberte, Pelēka mūra siena dībeno-

par Zentas Mauripas atziņu: "Šampanietietis degvīna glāzē nesaliet!" Un grūti atvairst sajūtu, ka Storeja darba iestudējumā abu lielisko mākslinieku talants un augstā amata prasme ir kā necienīgi izlaistais šampanietis.

RASMA BIRZGALE

sebliem, un Kriss pasauca
— Tātad Uldis tagad ir fi-

l. Viņš ir laimīgs cilvēks.
excellent. Paklausies. Kas
nu nebija cita lūlū? Gerda?

- es teicu drūmā nopietnā
draugi. Bez tam es par tevi
un tu zini — es vājāku ne-
em principiem, saproti? Bet
: mazu izņēmumu. Iemīnies
reizi par Grētu, un tu tā
trīs dienas ausis džinkstēs.
nopietna lieta. Labi. Neru-
Gerda? Grēta? Bet mēs abi
M? — un viņš manī pavē-

glāzi.
tev ir gājis, — es mainīju

r iespējams tikai viens pats
uzpildiet, lūdzu! Bet vai tu
: ir pievilis manas cerības.
chitektūra. Tās ir skaidras
ini tagad ir finish.

ka arhitektūra nav mans
ling. Es braukšu rudenī uz
nerczinātnes. Handels-Aka-

tev diezko nav veicies, tas

icu savam vecajam. Un tas
irmais jautājums, kurā mēs
es Einverstaendnis.

vietā.
n vai tu zini ko, altes Haus?
ften. Tur es iestāšos. Un tad
e kā Uldim. Tie skaldās ar
vaiga būs Schmiss, verstehst
ize vēl strādā Barkarolā?

a par kājām!
ezko negāja.

: atbraukšu ar burša cepuri
Vē, šitādas kājas! Tas jau ir
sievišķim var būt divi tādi
liet, lūdzu! Vai šovakar ne-

brāts.

manus gadus ar savējiem.

...
es savu vāgi iebraucu ga-

Uzkāpis savā istabā, es atkritu gultā. Man gri-
bējās tikai gulēt — gulēt. Kā taču to Uldis reiz bija
teicis: divas reizes apkārt pulksteņa ripai.

Es mudīgi nometu uzvalku, bet ticis līdz kreklam,
nekā nedomādams, atvēru skapja durvis un izņēmu
drēbju pakaramo.

Es to nesaukšu par kārtības mīlestību. Cits mani
nolamātu par pedantu. Bet tas bija dziļi kaulos ie-
gūlies paradums — iekārt drēbes skapī. Vēl no tiem
laikiem, kad es — jauns studentelis — pārnācu
mājās iesviķojies. Toreiz man bija tikai viena pati
drēbju kārta, vai darbdienai, vai svētdienai. To jau
varēja arī nosviest pa roku galam. Bet pieceļoties
tas pats uzvalks bija atkal jāvelk mugurā, saburzījies
„kā neuzklāta gulta.“ Gludināt un piekopt parasti
vairs nebija laika. Staigā nu visu dienu vienās kro-
kās, nonācis un pats ar sevi nemierā.

Jaunības paradumi, sevišķi ja tos ar savu skaudro
pātāgu bija iedīdījis trūkums, tik ātri neaizmirstas.
Tātad drēbes.

Bikšu kabatās bija sīknauda un dažas saņurcītas
papīra naudas zīmes. Kabatas lakats. Vāga atslēga.

Viss krājās kaudzītē uz mana rakstāmgalda.

Tad nāca kārta svārkiem. Adas maks. Šķiltava.
Iemutis. Tukša etvija. Vai re'! Mana galda karte.
Otrā pusē to bija parakstījusi mana runīgā kaimi-
niene. Jādomā „ka apmaiņai arī es būšu uzgrūdis
savu ķeburaino parakstu un iedevis viņai. Kas to
visu var atcerēties.

Tālāk svārku sānu kabatā bija baznīcas dziesmu
lapiņa. Un tad vēl kāda aploksne. Es to atvēru un
izņēmu vēstuli, zilu pabiezu papīra lapu un rakstu
plašā virišķīgā rokrakstā. Es to pazinu. Tā bija no
Grētas.

Rūpīgi izbalansējis uzvalku uz pakaramā, es to
iekāru skapī, iemaucu kaklasaiti spēlē, tad lēnām aiz-
vēru skapja durvis un apsēdos atpakaļ pie rakstām-
galda.

Grētas vēstule.

Es to izlasīju vēlreiz.

„Pieņem no manis laimes vēlējumus un šo dāvanu.
Tu varbūt to šodien nesaproti, bet tie ir svečturi no
manām bērēm. Grēta.“

Es ilgi tā sēdēju, skatījos vēstulē un domāju.

Nu vai nav posts! Mana šķiltava bija iespītējusies.
Es to šķīlu un šķīlu, un tikai, kad jau sāka sāpēt
īkšķis, beidzot izsitās dzirksts un aizdegās ar mazu
zilganu liesmu. Uzmaniģi es to pieliku pie vēstules
stūra. To lēnām pārņēma liesma. Tā pamazām vilkās
uz augšu, atstādama aiz sevis sačokurojušos pelnu
sloksni, kurā vēl vienmēr varēja samānīt dažus at-
sevišķus vārdus, it kā tie nebūtu vis rakstīti ar tinti,
bet ar uguni.

Liesma kļuva lielāka, tās skrējiens straujāks. Tad
tā pamazām noplaka un apstājās pie maniem pirk-
stiem, un es jutu tās karsto dzēlienu. Atlikušo stūri
es iemetu pelnu traukā, un tur tas sadega ar pēdējo
dzeltenīgo uzliesmojumu.

(Turpinājums sekos)

biedrībās, kā spriežams, ar pat-
riarchālu iekārtu un bijuši zemkopji
un lopkopji. Kāda zīmīgāka un lielāka
iedzīvotāju pārvietošanās seno baltu
zemēs notikusi kādu laiku priekš Kris-
tus un pirmā gadu tūkstoša pirmajā
pusē. Kas bijuši jaunie klātpienācēji,
t.s. Zarubiņas kultūras ļaudis, nav
skaidrs. V. Sedovs domā, ka tie bi-
juši kāda rietumbaltu cilts - tātad,
laikam, kāda senprūšu grupa. Šie at-
nācēji tomēr it drīz, jau ap 1. gadu
tūkstošu visu, bija iekusuši apkārtējo
baltu vidē.

Interesanti ir arhailogu konstatē-
jumi /dibinoties uz kapenu atradu-
miem/, ka nekas neliecina, ka Dņepras
apgabalu dienvidbalti būtu kaut cik ie-
vērojamā pakāpē pretojušies slavu
kolonizācijas gājienam. V. Sedovs
spriež, ka tam par iemeslu būšot bi-
jis izskaisīto un nelielo baltu grupu
kopējas vadības, politiskas un militā-
ras organizācijas trūkums. Konsta-
tējams, ka, slaviem uz priekšu vir-
zoties, baltu daudz vietās joprojām pa-
likuši dzīvot savās vecajās vietās. Ja
kādos Krievijas rajonos, kā vēstī krie-
vu chronikas, galindi dzīvojuši pat vēl
12. gadsimtā, tad ap 1000. gadu atse-
višķu baltu salu krievu vidū, pēc V.
Sedova domām, varēja būt vēl vairāki
desmiti.

Atbildi meklējot, kāpēc krievi galu
galā pilnīgi nomāca kā dienvidu, tā
austrumu baltus, V. Sedovs spriež,
ka tas noticis tāpēc, ka senie krievi
it drīz vien sākuši veidot savas val-
stis, radušās pilsētas un tam sekojis
straujš krievu kultūras uzplaukums.
Ka šinīs notikumos ļoti liela loma bija
Skandināvijas vikingsiem, kas ievādīja
arī sakarus ar Konstantinopoli Bizan-
tijā, pašreizējos apstākļos Krievijā
pieminēt, protams, nedrīkst. Viņš arī
apgalvo, ka senkrievu cilšu spiešanās
uz priekšu nav notikusi ar uguni un
zobenu, par "mierīgu sadzīvošanu un
saradošanos" ar atnācējiem slaviem
minot kapenes, kur baltu un slavu man-
tas uzejamas kopējos apbedījumos.

Ja krieviem gadu simteņu gaitā pie-
jaucies daudz svešu, īpaši somugru
asiņu, tad baltkrievu nācijas tapšanā
ļoti liela nozīme ir bijusi senajiem
baltiem. Baltkrievu senči ir savā daļā
slavi, bet ļoti lielā daļā arī mums tuvu
radniecīgas baltu ciltis.

Jāpiebilst, ka austrumu un dienvidu
baltu bojā eja loma var būt bijusi arī
hupu uzbrukumiem. Kā jau aprādī-
jis prof. Ed. Dunsdorfs, viņu karagā-
jieni skāra arī seno baltu zemes. Vis-
bīstamāk apdraudēti bija, protams, tie
baltu apdzīvotie apgabali, kas bija ta-
gadējā Ukrainā un Dienvidkrievijā.

KĀRLIS DRAVIŅŠ